

Astrid Lindgren
Memorial Award

Läsguide till

*En anka är bra att ha
och Nocturne – recept på
drömmar av Isol*

Om läsguiden

Skriven 2014 av Ulla Rhedin, bilderbokskritiker, författare och mellan 2002–2014 ledamot i juryn för Astrid Lindgren Memorial Award.

Om bilderboksskaparen

Ett av de intressanta dragen hos den argentinska bilderboksförfattaren Isol är att allt hon gör och säger om sitt arbete är ovanligt genomsyrat av teoretisk reflektion. Hon talar t.ex. om vikten av att "vi illustratörer tar plats som författare genom att ta på oss allt det ansvar och den frihet som detta betyder". En bilderbok har, säger Isol, antingen en enda författare som gör både text och bild eller dubbla författare, som samarbetar kring en gemensam berättelse i text och bild. Traditionellt har textens författare fått störst uppmärksamhet som upphovsperson, som den som "hittade på intrigen", en tanke som Isol vänder sig emot:

Intrigiden är ofta skäligen enkel och linjär: Här kommer en flicka. Hon går tvärs över gården. Där träffar hon ... Men jämför med bildiden, den grafiska idén, hela kringhistorien, själva gestaltningen av rummet, karaktären, attributen, kompositionen, ljuset, den konstnärliga tekniken, färgskalan, typografin, formatet, layouten ... hela designen. Folk i allmänhet har ingen aning om hur många tusen valmöjligheter illustratören har att sortera. (Estradsamtal på Kulturhuset i Stockholm, 21 maj 2013.)

Hennes eget författarskap uppvisar ett tiotal helt egna bilderböcker och ett antal böcker där hon har samarbetat med andra författare. När hon vill peka ut skillnaden mellan dem, framhåller hon hur hon i de egna bilderböckerna låter bilderna bära berättelsen tillsammans med texten, att försöka gissa handlingen enbart genom bilderna är därmed inte möjligt. I de böcker som utgår från färdiga texter av andra författare blir hon friare i sitt bildskapande och kan hitta på egna narrativa linjer.

Isol är en allkonstnär, född 1972 som Marisol Misenta och uppvuxen i Buenos Aires. Hennes tidiga barndom inföll under militärjuntan i Argentina (1976-83). Det var svåra tider i Argentina, men hon menar sig ha haft en både trygg och kreativ uppväxt i en konstnärsfamilj med en pappa som är konstnär, en mamma som är sångerska, en morfar som skrev texter till de då mycket livaktiga argentinska serierna och med en yngre bror som senare blev musiker. Självt studerade hon till bildlärare och gick sedan på Konsthögskolan där hon studerade måleri och grafik. Hon är också professionell sångerska, känd i sitt hemland som sopran i klassiska och moderna sammanhang, och verkar parallellt med sitt bilderboksförfattande också som poet, kompositör och sångerska i den moderna elektroniska duon, SIMA, som hon har tillsammans med sin bror Zypce (finns på YouTube).

Hennes bilderbokskarriär fick en rivstart med ett hedersnämmande i en bilderbokstävling i Mexiko 1997. Bilderna till hennes berättelse - om en pojke som älskar sin hund så till den grad att han själv vill bli hund - var så expressivt och kraftfullt tecknade i oljepastell att de föranledde förlaget att be henne dämpa uttrycket. Boken, som fick hedersnämnanade i tävlingen, gavs ut med smärre justeringar och blev en lyckosam debut, *Vida de perros* (1997, Hundliv). Sedan dess har Isol haft sin huvudsakliga utgivning förlagd till Mexiko och förlaget Fondo de Cultura Económica, elva timmars flygresor från hennes hem i Argentina.

Om böckerna

Almajurn framhöll i sin motivering att Isol "tänjer [...] på invanda perspektiv och flyttar bilderboksmediets gränser". Detta gäller i synnerhet de båda konceptböckerna *En anka är bra att ha* (2013) och *Nocturne – recept på drömmar* (2014), utgivna på svenska i översättning av Anna Karin Torburn (Alfabeta). De kan betecknas som konceptböcker då innehåll och form påverkar varandra och de inte berättar en traditionellt sammanhängande historia. De skulle dels kunna byggas ut att fortsätta i oändlighet, dels kunna fyllas med ett helt annat innehåll utan att formidén skulle gå om intet.

En anka är bra att ha

När denna lilla småbarnsbok i knubbigt kvadratisk format kom ut på spanska 2007 väckte den uppmärksamhet för sitt dubbelberättande i gult och blått. Innanför sitt kassettfodral har den även i svensk översättning två rubriker, som anger skilda berättarperspektiv beroende på vilken sida av boken man vänder upp. Den gula framsidan har titeln *En anka är bra att ha* och är en jagberättelse utifrån en liten pojkes perspektiv. Den blå baksidan har istället rubriken *En pojke är bra att ha* och berättas av en anka.

Bildmässigt är de båda versionerna identiska, uppbyggda av samma åtta scener. Redan på konstruktionsplanet är det därför intressant att jämföra vad textens formuleringar betyder när man skall tolka bildernas berättande. Plötsligt får man syn på hur texten samtidigt preciserar och reducerar tolkningen av bilderna; genom att bara byta några ord får texten oss att se bilderna på ett nytt sätt. Scenen där pojken sitter på ankans rygg blir för pojken ett sätt att gunga på, medan ankan använder pojken för att få ryggmassage. Med ankan på huvudet får pojken en hatt, medan ankan får en utsiktsplats. Det dubbla berättarperspektivet där allt vänds upp och ner blir både komiskt och – faktiskt filosofiskt.

Att boken vänder sig till små barn är en sanning med modifikation. Den kan göra lycka långt upp i åldrarna genom sin genialt uttänkta form och fyllas med nya, mer åldersanpassade innehåll.

Här är det intressant att ta upp bild efter bild och jämföra vad de berättar i gult respektive i blått. Hur kunde hatten bli en utsiktsplats? Hur förvandlades badkarets avlopp från ett hål till en viloplats?

Det är också möjligt att dikta vidare enligt bokens koncept. Hitta nya episoder som kan fortsätta de här båda berättelserna ur pojkens respektive ankans perspektiv. Hur uppstår de komiska poängerna?

Vänd på perspektiven stor och liten, människa och djur. Vad händer i mötet mellan jättedjuret och den lilla människan?

Skapa egna möten mellan två helt skilda perspektiv.

Vikboken, eller dragspelsboken, har en lång historia som småbarnsbildbok. Förr gick dessa böcker under namnet "Leporello" efter betjänten med detta namn i Mozarts opera Don Juan, som i en scen ser sig nödsakad att räkna upp hela damkatalogen av erövringar för en av kvinnorna i den berömda "katalogarian".

Nocturne – recept på drömmar

Ur mediesynpunkt går Isol ytterligare ett steg i att utmana bilderbokens gränser vad gäller "ringpämsboken" Nocturne. Den bläddras i uppifrån och ned i stående format och kan ställas upp på nattygsbordet vid barnets sängkant som en liten teaterscen.

Den utger sig för att vara en receptsamling, som ska inspirera sin betraktare/läsare till spännande drömmar i ett antal fristående tablåer som ger oväntade perspektiv på tillvaron. Det som vi inledningsvis ser som en fridfull scen med fiskaren ute i sin lilla båt i väntan på att det ska nappa, visar sig rymma stor dramatik, när det bakom honom dyker upp en jättelik val. I scenen med den "tråkiga boken" ligger en pojke och läser under ett träd. I belyst skick kliver en rad vilda djur fram mellan stammarna och den lugna skogen blir en djungel.

Berätta om de olika bilderna och utveckla vad som händer när de belyses. Vilka historier, sagor, berättelser, drömmar ligger dolda i bilderna?

Diskutera hur mångtydig tillvaron kan vara. Skenet bedrar! Övriga väntar där vi minst anar. Boken kan användas i alla åldrar, där barnen i tur och ordning kan välja dröm, i syskonskaran eller i barngruppen eller klassen, och berätta vad som händer i det fördolda.

I slutet finns en tom sida, preparerad för eget drömskapande. Här kan man själv rita eller måla en bild som kan belysas. Eller ännu hellre förvandla på ett sätt som Isol själv brukar göra när hon träffar barn: lägg några föremål, tårtpapper, skruvar, pepparkaksmått eller utklippta figurer på sidan, belys den och diskutera resultatet.

Vilka berättelser uppstår nu?

Vill du veta mer?

På alma.se hittar du mycket mer information, både om Isol och alla andra pristagare. Där finns även fler läsguider till böcker för olika åldrar.

Dela med dig

Vill du dela med dig av hur ni har arbetat med boken? Maila oss gärna på litteraturpris@alma.se så kan vi berätta om det på alma.se och i sociala medier. Tillsammans bygger vi en kunskaps- och inspirationsbank!

Om Astrid Lindgren Memorial Award

Att få en läsoplevelse är att drabbas av en särskild kraft. En kraft som kan vidga världar, erövra språk, utmana tankar, låta fantasin vandra fritt. Astrid Lindgren Memorial Award (ALMA) instiftades 2002 av Sveriges regering för att värna barnens rätt till bra berättelser. Prissumman på fem miljoner svenska kronor gör priset till världens största i sitt slag. Det visar hur viktig ungas läsning är, nu och i framtiden. Läs mer på alma.se

